

เทศน์เช้า วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะเนาะ ธรรมะคือสังขาร ธรรมะคือสังขะ สังขะที่หัวใจเราปรารถนา มัน
เป็นสมบัติของเราไง เวลาสมบัติในบ้านของเรามีมากมีน้อยเป็นสมบัติของเรา สมบัตินอกบ้าน
ของเราไม่ใช่เรื่องของเราเลย แต่ไม่ใช่เรื่องของเรา เห็นไหม เวลาเขาบอกว่าเผยแผ่ธรรมๆ
เผยแพร่มั้ยได้ เผยแพร่มันเชื่อโรค เผยแผ่ เขาว่าต้องเผยแผ่ เผยแพร่เป็นเชื่อโรค เชื่อโรคมันจะ
ระบาด

เผยแผ่ธรรม ถ้าเผยแผ่ธรรมมีสิ่งใดไปเผยแผ่ไง เวลาหลวงตาท่านบอก เวลาเผยแผ่ธรรม
เอากิเลสไปเผยแผ่หรือเอาธรรมะเผยแผ่ เวลาเผยแผ่ธรรม สิ่งที่ทำเป็นความจริงหรือเปล่า ถ้าเป็น
ความจริง คุณิ สมัยพุทธกาล เวลาพระเจ้าออกไป เขาเสียสละชีวิตของเขา สละชีวิตของเขาเพราะ
เขามีความเชื่อของเขานั้น แต่เวลาครูบาอาจารย์ของท่านจะเป็นธรรม สอนตนเองให้ได้
ก่อน ถ้าสอนตนเองให้ได้ก่อน สังขะที่ออกไปมันถึงเป็นความจริง

ถ้าสอนตัวเองไม่ได้ สอนตัวเองยังไม่ได้ เผยแผ่ธรรม ธรรมะขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมะเป็นธรรมชาติ ธรรมชาติมันก็หมุนเวียนของมันอยู่อย่างนั้นนะ แต่เวลา
มันทุกข์มันยากใจ แต่ถ้ามันเป็นความจริงในใจของเราเนาะ ฟังธรรมๆ เพื่อเหตุนี้ ฟังธรรมแล้วมัน
สะกิดใจเราไง เวลาสะกิดหัวใจเรา มันทำให้เราย้อนกลับมาดูใจของเราว่าเราควรทำอย่างไร เรา
แก้ไขดัดแปลงตัวเราเป็นอย่างไร ถ้าแก้ไขดัดแปลงตนของเรา

ถ้าเราแก้ไขเราได้แล้ว แก้ไขเราได้ เห็นไหม จากใจดวงหนึ่งสู่ใจดวงหนึ่ง ถ้าใจดวงหนึ่ง
สังขะความจริงเป็นสังขะความจริง เวลาครูบาอาจารย์ท่านพูด เวลาท่านพ้นจากทุกข์ไปแล้ว ท่าน
มองเราเหมือนสัตว์ เหมือนสัตว์ คุณิ เขาเป็นคนไม่ใช่สัตว์ มันเป็นคน สัตตะผู้ซ่อง เหมือนสัตว์
มันไร้เดียงสา มันไม่รู้เหนือรู้ใต้ มันทำอะไรไม่ได้หรอก ทั้งๆ ที่ธรรมะขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าปากเปียกปากแฉะ ปากเปียกปากแฉะ สิ่งนั้นมีความสำคัญไหม? มันมี

ความสำคัญนะ มีความสำคัญว่าเป็นปริยัติ ปริยัติคือการศึกษาเล่าเรียน นี่ถ้าไม่มีการศึกษาเล่าเรียน

ทีนี้ปริยัติเขาสำคัญคน สำคัญคนว่าเพราะการปริยัติมันมั่นคง เพราะปริยัติมันชัดเจน การปฏิบัติมันถึงเป็นความจริง นี่ปริยัติมันมั่นคง ปฏิบัติมันมั่นคงตั้งแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมจักกฯ นั้นนะ แสดงธรรมจักกฯ จักรมันเคลื่อน เทวดา อินทร์ พรหมส่งเป็นชั้นๆ ขึ้นไป นั้นนะ นั่นสัจจะความจริง นี่จักรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่เราไปศึกษา เราไปจำมา อนุสัย กิเลสของเรามันเจือปนมาทั้งนั้นนะ ถ้ามันเจือปน มันจะชัดเจนที่ไหนล่ะ

เขาบอกว่า ต้องมีการวิเคราะห์ห้วงใจให้ปริยัติมันชัดเจน พอเดี๋ยวนี้ปริยัติมันชัดเจน การศึกษามั่นคง มั่นคง การปฏิบัติก็เลยมั่นคงไปด้วย

การศึกษามั่นคง แต่การปฏิบัติล้มเหลว การศึกษามั่นคง มั่นคงนี้การปฏิบัติต้องให้มันสัจจะความจริง ทีนี้สัจจะความจริงขึ้นมา มันเป็นความจริงขึ้นมา มันเป็นอำนาจาสนาของคน คุณติ เวลาพระอรหันต์ในสมัยพุทธกาล พระสีวลีผู้มีลาภสักการะมหาศาล คุณติ คุณอย่างครูบาอาจารย์แต่ละองค์ๆ มันไม่เหมือนกัน มันอยู่ที่การกระทำมาๆ นี่สิ่งที่ทำมานะ

เวลาผู้ที่ประพฤติปฏิบัติสิ้นสุดแห่งทุกข์ไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำไมเป็นอย่างนั้น ทำไมเป็นอย่างนั้น

เขาเคยทำของเขาอย่างนี้ ทำของเขา มา คุณติ จูพปั้นถกกับมหาปั้นถก พี่ชายกับน้องชาย สอนกันไม่ได้ พี่ชายให้สึกไป

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปดักหน้าเลย “บวชเพื่อใคร”

“บวชเพื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

ฉะนั้น ให้เอาผ้าขาวไปลูบใจ ว่ามันขาวหนอๆ ลูบไปๆ มันไม่ขาวหรอก เพราะมือมันสกปรก มันลูบไปมันเห็นของมัน ถ้าเห็นความจริง นี่แทงเข้าไป มันสะท้อนเข้าไป ปัญญา มันแทงกลับ มันแทงกลับเข้าไปในใจ เป็นพระอรหันต์เลย

จากที่ทำได้ไม่ได้ ทำสิ่งใดไม่ได้นะ พี่ชายเป็นพระอรหันต์สอนน้องไม่ได้ แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อนาคตตั้งสัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันละเอียด

มันลึกซึ้งกว่ากัน นี่สิ่งที่ทำมาๆ เขาทำของเขา มา เขาทำสิ่งนี้มา มันก็เป็นประโยชน์ของเขา มา ถ้าเขาไม่ได้ทำของเขา มา มันขึ้น มันขึ้นของมันอยู่อย่างนั้นนะ อันนั้นอำนาจวาสนาของคนนะ

แต่ของเรา เราดูแลหัวใจของเรา ฟังธรรมๆ ฟังธรรมเพื่อตอกย้ำความรู้สึกของเราไป มันขัดมันแย้งไหม ถ้ามันขัดมันแย้ง มันขัดแย้งเพราะเหตุใด เราใช้ปัญญาของเราสิ เราใช้ปัญญาของเรา ใช้ปัญญามันแยกแยะของเรา ถ้ามันแยกแยะของเรา มันจะเกิดปัญญาของเรา ถ้าเกิดปัญญาของเรา

ถ้าปัญญาของเรามันเกิดกับเราเอง แต่การศึกษาๆ มา ศึกษามันเป็นปริยัติ มันเป็นทฤษฎี มันต้องศึกษา คำว่า “ศึกษาๆ” เพราะอะไร เพราะถ้าเราทำสิ่งใดเราไม่เริ่มต้นเลย เราไม่มีการศึกษาเลย เราก็เริ่มต้นไม่ถูก แต่การเริ่มต้นของเรา เริ่มต้นแล้วมันถูกหรือเปล่า เริ่มต้นแล้วมันล้มลุกคลุกคลานอยู่ที่นี่ เพราะการเริ่มต้น แล้วพอเริ่มต้นขึ้นมา เพราะอะไร เพราะตัวเรา เราเชื่อตัวเราเองไม่ได้ เราฟังตัวเองไม่ได้ พอเราศึกษาสิ่งใดมาเราก็จะฟังสิ่งนั้นๆ พอฟังสิ่งนั้นมันก็เลยฟังไม่ได้เหมือนกัน

ศึกษามาๆ ต้องฝึกหัด ฝึกหัดปฏิบัติให้มันเป็นขึ้นมา ถ้ามันเป็นขึ้นมา สติ คุณิ เวลาวิน ไหนที่จิตมันรุ่มเย็นเป็นสุข โอ! มันมีสติ มันซาบซึ้งนะ แต่ถ้าวันไหนเวลามันตึงเครียด เวลามันฟุ้งซ่านขึ้นมา สติมันไปไหน สติมันไปไหน มันล้มลุกคลุกคลาน สติมันไปไหน ก็ไอ้คนเดียวกันนี้แหละ สติมันไปไหน ทำไมความคิดมันเหยียบย่ำเราขนาดนี้ ทำไมเราเอามันไม่อยู่ใจ นี่ถ้ามันมีแต่เชื่อเป็นอย่างนั้นนะ

แต่ถ้าเราเริ่มต้น เริ่มต้นจากระลึกรู้ ระลึกรู้ให้มันคงขึ้นมา แล้วเรากำหนดพุทโธของเรา ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ เพราะพุทโธ คำบริกรรม มันจะมาพึ่นฟู มาพึ่นฟูเพราะอะไร เพราะสติ สติมันตั้งแล้วมันก็ล้มเหลว ถ้ามันพุทโธ เพราะสติแล้วมันต้องกำหนดพุทโธ ถ้ามันพุทโธได้ สติมันควบคุมให้จิตมันระลึกพุทโธได้ สติมันก็ดีขึ้น ถ้ามันพุทโธได้ พุทโธไปได้ มันต่อเนื่อง มันยาวขึ้น พอมันยาวขึ้น มันมั่นคงขึ้น พอมันคงขึ้น สติมันดีขึ้น ความคิดมันไปไหนล่ะ? ความคิดก็ดับไป ถ้าความคิดมันดับ มันก็เป็นความจริงของมันขึ้นมา นี่ปฏิบัติให้เป็นความจริง ปฏิบัติให้เป็นความจริง

ถ้าปฏิบัติเป็นความจริง ชำนาญในวสี พอมีความชำนาญของมัน มันชำนาญของมัน มันทำของมันได้ใจ ถ้ามันทำของมันได้ สติก็เป็นสติ สติก็คือสตินั้นแหละ แต่ว่าสติมันมีตัวตนจริง

มาหรือเปล่า สติมันมีความรู้จริงหรือเปล่า ถ้ามีความรู้จริงขึ้นมามันก็สติตัวเป็นๆ ใจ แต่สติที่ระลึกได้ก็เป็นสัญญา สติที่ศึกษามานั่นก็เป็นตัวอักษร แต่ถ้ามันเป็นจริงๆ เป็นจริงขึ้นมาอย่างนี้ นี่ปริยัติแล้วปฏิบัติ

พอปฏิบัติขึ้นไปแล้ว คุณติ พระอรหันต์ลืมในอะไร? ลืมในสมมุติบัญญัติ สมมุติก็คือภาษาบัญญัติ บัญญัติที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ นี่ลืมได้ แต่ไอ้ลืมตัวสติจริงไม่ได้ ไอ้ตัวสติจริงๆ ลืมไม่ได้ เพราะมันเป็นความจริง นี่ใจ ไม่ลืมในอริยสัจ ไม่ลืมในสัจจะความจริงที่มันเป็นขึ้นมาในหัวใจนี้ แต่ถ้าเชื่อมั่น เชื่อมันลืมได้ เชื่อของมันลืมได้ ลืมได้ แต่ตัวจริงไม่มีวันลืม ไม่มีวันลืมถ้ามันเป็นความจริงขึ้นมา นี่ใจ ที่มันปฏิบัติแล้วมันมีปฏิเวธอย่างไร ปฏิเวธคือความจริงขึ้นมา ถ้าความจริงขึ้นมาก็เป็นสัจจะความจริงขึ้นมา

ฉะนั้น สิ่งที่เป็นความจริง ความจริงก็ความจริง ความจริงมันอยู่ที่การปฏิบัติ ฉะนั้น พระกรรมฐาน เห็นไหม การศึกษา เวลาศึกษานี้ศึกษาจากประวัติครูบาอาจารย์ของเรา ศึกษาจากประสบการณ์ จากใจดวงหนึ่งสู่ใจดวงหนึ่ง เราได้นิสัยอย่างนั้น เรามีการกระทำอย่างนั้น เราทำความจริงของเราขึ้นมา แต่เวลาศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ศึกษาพระไตรปิฎกก็มีทั้งนั้นนะ ครูบาอาจารย์ พระกรรมฐาน หลวงปู่มั่นท่านก็ศึกษาของท่าน ท่านค้นคว้าในพระไตรปิฎกเหมือนกัน ครูบาอาจารย์ท่านก็ค้นคว้าในพระไตรปิฎก ค้นคว้าด้วยความเทิดทูนเคารพบูชา เพราะว่าถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา “จะสอนใครได้หนอ จะสอนใครได้หนอ” มันลึกลับมหัศจรรย์

เวลาไปสอนปัญญาจักขีย์ เทศน์ธรรมจักๆ พระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม เวลาไปสั่งสอนอัครสาวกต่างๆ ก็สอนขึ้นมาโดยที่ว่าเขาคาดไม่ถึง คาดไม่ได้ แต่มันอยู่ในใจนั้นนะ นี่สัจจะความจริงมันเป็นอย่างนี้ ฉะนั้น เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา “จะสอนใครได้หนอ จะสอนใครได้หนอ”

ทีนี้เราไปศึกษาๆ “ทำไมจะไม่ได้ เรียนมาจนได้ ๕ ประโยค ๑๐ ประโยค ทำไมจะทำได้ ธรรมะพระพุทธเจ้าจะสอนใครได้หนอ ก็สอนฉันนี่ใจ ฉันศึกษามีความรู้เต็มหัวใจนี้ใจ ฉันศึกษาได้จบแล้วใจ” แต่ไม่รู้ว่าทุกข์มันเป็นอย่างไร พอศึกษาจบอย่างนั้นแล้วทำไมทำตัวกันอย่างนั้น ทำไมสำมะเลเทเมาอย่างนั้น ทำไมไม่เห็นคุณค่าของกาลเวลา

นี่ไง หายใจเข้าและหายใจออก ไม่เห็นคุณค่าของมันเลยหรือ ไม่เห็นคุณค่าของชีวิตนี้เลย หรือ ชีวิตนี้ประพาศปฏิบัติจนสิ้นสุดแห่งทุกข์แล้วหรือ ชีวิตนี้เกิดมาเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ แล้วมันต้องตาย รู้รอบขอบชิดหมดแล้วใช่ไหม เข้าใจชีวิตหมดแล้วหรือ ศึกษาจบแล้ว เข้าใจชีวิตหมดแล้วใช่ไหม ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มรรคญาณ เข้าใจหมดแล้ว รู้แจ้งแล้วใช่ไหม นี่ศึกษารู้มา

แต่ครูบาอาจารย์ของเราหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านปฏิบัติของท่านมา ท่านเห็นคุณค่ามาก เห็นคุณค่า เห็นไหม วันคืนล่วงไปๆ เราทำอะไรอยู่ เราทำอะไรอยู่ ทำไมเวลาเดินไปเดินมา เวลาทำข้อวัตรปฏิบัติ ถ้าขาดสติ หลวงปู่มั่นท่านพูดเลย “เหมือนซากศพเดินได้” คนมีชีวิตอยู่เหมือนคนตายแล้ว ศึกษาที่มีความรู้มหาศาลนี้เหมือนคนตายแล้ว คือตายจากการประพาศปฏิบัติ ตายจากคุณงามความดี ตายจากการชวนขวยใจ ศึกษาอย่างนั้นหรือ

ถ้าศึกษามา ศึกษาสติ-มหาสติขึ้นมา ทำความจริงขึ้นมา เรายังมีกิเลสในหัวใจใช่ไหม ในหัวใจยังมีกิเลสอยู่ไหม ศึกษามาแล้ว จบแล้ว เข้าใจใช่ไหม ศึกษาแล้วมันเป็นปริยัติ ปริยัติปฏิบัติไม่มี ปริยัติต้องปฏิบัติ

ทีนี้พอศึกษามาแล้ว พอศึกษาแล้วพอจะปฏิบัติก็หันรีหันขวางแล้ว “กลัวผิด พุทธพจน์ว่าไว้อย่างนั้น”

พุทธพจน์มันจบแล้ว พุทธพจน์คือคนรู้จริงพูด พุทธพจน์คือธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ท่านตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านถึงเทศนาว่าการ ที่วางธรรมและวินัยนี้ไว้ แต่ก่อนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปฏิบัติกับเจ้าลัทธิต่างๆ คุณสิ อาพาธคาบส อุทกคาบสบอกว่า “มีความรู้เหมือนเรา” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่เอามาสอนเลย เรื่องฉานสมาบัติ ๖ สมาบัติ ๘

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สติ สมาธิ ปัญญาเลยละ นี่รู้จริงแล้วถึงได้วางธรรมและวินัย ถึงได้สั่งสอน สั่งสอนนั้นเป็นธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรายังไม่รู้จริงหรอก ถ้าเรารู้จริงขึ้นมา มันเป็นความจริงในใจ ความจริงในใจ คุณสิ พระกัททิยะเป็นกษัตริย์ออกมาประพาศปฏิบัติ เป็นกษัตริย์นะ ละสมบัตินำปฏิบัติ เวลาปฏิบัติอยู่โคนต้นไม้ “สุขหนอๆ สุขหนอๆ” คุณสิ เวลาเป็นกษัตริย์ไม่บ่นว่าสุขละ เป็นกษัตริย์ไม่เห็นบอกว่ามีความสุขเลย เวลา

ออกมาประพฤติปฏิบัติขึ้นมาแล้ว พอสิ้นสุดแล้วบอกว่า “สุขหนอๆ” ไอ้คนฟังฟังไม่รู้เรื่อง ไปฟ้ององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเรียกมาเลย “ภิกษุชยะเธอพูดอย่างนั้นจริงๆ หรือ”

“จริงๆ ครับ”

“ทำไมเธอพูดอย่างนั้นล่ะ”

“ไอ้โฮ! เป็นกษัตริย์มันต้องบริหารจัดการ ไอ้โฮ! ทั้งวันทั้งคืนไม่ได้นอน ไม่ได้พักผ่อนเลยล่ะ” แต่เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เวลาถึงที่สุดแห่งทุกข์ “สุขหนอๆ” อยู่โคนต้นไม้มีความสุขได้อย่างไรล่ะ นั่งอยู่ราชบัลลังก์ไม่มีความสุข แต่มาอยู่โคนต้นไม้มีความสุข

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “ใช่” นี่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยากรณ์ ถ้ามันเป็นความจริง ความจริงมันเป็นอยู่ในใจอันนั้น แล้วเวลาใครที่ประพฤติปฏิบัติขึ้นไป เพราะอะไร เพราะพระที่เป็นปुरुชนมันเข้าใจไม่ได้ไง ก็คิดว่าพระภิกษุชยะรำพึงถึงตอนที่ เป็นกษัตริย์ถึงว่า “สุขหนอๆ” คิดถึงไง คิดถึงราชบัลลังก์อยากจะกลับ เพราะว่าความเป็นอยู่มันไม่มีความสุข อยู่โคนต้นไม้มันจะมีความสุขไปได้อย่างไรล่ะ

แต่เวลาคนที่จิตใจมันเป็นธรรมขึ้นมา อยู่โคนไม้ เพราะอะไร เพราะชีวิตมีเท่านี้เอง ปัจจัยเครื่องอาศัย มีปัจจัยเครื่องอาศัย ปัจจัยมันสมบูรณ์อยู่แล้ว มันมีสิ่งใดอีกล่ะ สืบต่ออะไร มันราตรีเดียวไง เวลามันไม่เคลื่อนที่แล้ว มันพ้นจากกาลเวลาทั้งสิ้น ของมันอยู่ของมัน มีความสุขของมันอยู่อย่างนั้นนะ ถึงได้อุทานออกมาว่า “สุขหนอๆ” มีความสุข สุขจนบ่นออกมาเลยล่ะ

ไอ้ของเรามันจี๋ทุกซ์ เรียนมา เรียนธรรมะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจบสิ้น กระบวนการ ความรู้เยอะมาก แต่คืนกันเป็นหมาบ้า คึ้น คึ้นรนกันเป็นหมาบ้า ธรรมะในหัวใจ เต็มเลยล่ะ เต็มเหมือนหมาบ้า

หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านอยู่ในป่าในเขาของท่าน ท่านมีคุณธรรมในหัวใจของท่าน นี่ถ้าความจริงมันเป็นแบบนี้ ถ้าเป็นแบบนี้ เราพยายามรักษาของเรา การเคลื่อนไหว เคลื่อนไหวจากภายนอก การเคลื่อนไหวจากภายนอก เราต้องมีอาชีพ เราต้องมีการกระทำ เราทำของเรา แต่

รักษาหัวใจของเรา มันไม่มีค่ากว่าความรู้สึกนี้ไปได้หรอก ถ้าความรู้สึกอันนี้มีคุณธรรมนะ
แม้แต่สัมมาสมาธิมันก็มีความสงบร่มเย็นของมันแล้ว

ถ้ามีความสงบร่มเย็นของมันแล้ว คุณสิ หลวงปู่มั่นท่านพูดกับพระไว้ “อายุไม่เกิน ๘๐ นะ
๘๐ นี้ตายแน่นอน อายุไม่เกิน ๘๐ หมู่คณะใครจะปฏิบัติให้ปฏิบัติมานะ ผู้เฒ่าจะแก่วะ” พอถึง
เวลาจะตาย ท่านจบเลย นี่ไง เพราะมันจบแล้ว มันจบตั้งแต่ในหัวใจแล้ว

ไอนี้ก็เหมือนกัน ชีวิตของเรา เรายังมีลมหายใจเข้าและลมหายใจออกอยู่ นี่คือโอกาสของ
เรา ถ้าโอกาสของเรา ขวนขวายของเรา การกระทำของเราเพื่อประโยชน์กับเรา ตายไปแล้วเราจะ
ได้ไปประพฤติปฏิบัติอีกหรือไม่ ตายไปแล้วจะไปเกิดเป็นสิ่งใด เราก็มั่นใจว่าเราทำคุณงามความ
ดีของเรา ถ้าตายไปแล้วอย่างน้อยก็ไปเกิดเป็นเทวดา อินทร์ พรหม ไม่ก็เกิดเป็นมนุษย์จะ
ประพฤติปฏิบัติต่อ ถ้าประพฤติปฏิบัติต่อ นี่คิดตอนนี่ไง คิดเพื่อไปอนาคต แล้วปัจจุบันนี่ละ แล้ว
จะปฏิบัติต่อแล้วทำไมไม่ปฏิบัติตอนนี่ละ ตอนนี่ก็ปฏิบัติได้ ก็มีลมหายใจอยู่ที่นี่ ทำไมต้องตาย
แล้วไปปฏิบัติต่อข้างหน้านู่นนะ ทำไมปฏิบัติตอนนี่ไม่ได้หรือ ถ้าปฏิบัติตอนนี่ นี่ไง ของมัน
ซัดๆ อยู่ที่นี่ไง ทางจงกรมก็มี เขามาทำให้ดีเลย นั่งสมาธิก็มีให้พร้อมอยู่แล้ว ทำไมไม่ปฏิบัติตอนนี่
ละ ทำไมไปปฏิบัติเอาข้างหน้าละ นี่กิเลสมันหลอก หลอกอนาคตไปเรื่อย เอาอนาคตมาล่อไป
เรื่อย

เราเอาความจริงที่นี้ หายใจเข้านี่ก็พูด หายใจออกนี่ก็โธ ถ้าจิตใจมันผ่องแผ้ว มันมี
สติปัญญาของมัน มันจะเกิดวิปัสสนาญาณ วิปัสสนาญาณ วิปัสสนาการรู้แจ้ง รู้แจ้งในใจของเรา
รู้แจ้งสิ่งอวิชชา รู้แจ้งที่มันครอบหัวใจเรา แล้วจะเข้าใจปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธมันสำคัญอย่างไร

ปริยัติ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถ้าไม่มีเลย องค์สมเด็จพระสัมมาสัม
พุทธเจ้าวางธรรมวินัยไว้ได้อย่างไร แต่ศึกษามาศึกษาให้ปฏิบัติ ไม่ได้ศึกษามาว่า “ฉันมี
ความรู้ๆ” ความรู้อย่างนั้นมันความรู้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จี้โก่งเขามาแล้วไม่
ยอมรับความจริง

แต่ความรู้เป็นจริงของเราขึ้นมา “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ” “อัญญาโกณฑัญญะรู้
แล้วหนอ” นั่น! ความรู้ต้องเป็นอย่างนั้น! ความรู้ที่มันรู้แจ้งนั้น! “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้ว
หนอๆ” นั่นคือปัญญาของเขา ปัญญาของพระอัญญาโกณฑัญญะแห่งทะเลใจ แต่ปัญญาของเรา
ไม่มีหรอก ปัญญาของเราไม่มี ปัญญาของเราจำเขามาทั้งนั้นเลย แล้วก็อ้าง สมอ้างเอา

ถ้าเป็นความจริงศีล สมาธิ ปัญญา แล้วพยายามประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมาให้เป็นความจริงของเรา มา นี่ศีลธรรม หัวใจของเราปรารถนาสิ่งนี้ แล้วมันทำได้จริงนะ ศีล สมาธิ ปัญญา มัน
เป็นปัญญาจริงๆ ไม่ใช่จำของใครมา แล้วมันเป็นปัญญาของเรา มันเป็นปัจจัยตัดตั้ง เป็นสันติภูมิโก
มันเป็นคุณธรรมในใจดวงนั้น ใจดวงนั้นถึงจะมีที่พึ่งจริง เอวัง